

Lietuvos specialios teisėjų institucijos apibrėžimas

Miranda Borusevičiūtė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedros doktorantė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel.: (+370 5) 236 6175
El. paštas: miranda.boruseviciute@tf.vu.lt

Straipsnyje yra analizuojama Lietuvos Respublikos Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija. Mėginama šią instituciją apibrėžti, svarstant įvairias Lietuvos Respublikos Konstitucijos aiškinimo alternatyvas, kartu vertinant ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo atliktą šio dokumento aiškinimą.

Pagrindiniai žodžiai: Konstitucijos aiškinimas, speciali teisėjų institucija, patarti ir pritarti, valdžių padalijimas, stabdžiai ir atsvaros.

Definition of the Lithuanian Judicial Council

The paper analyzes the institution of judges—the Lithuanian Judicial Council referred to in Article 112(5) of the Constitution of the Republic of Lithuania. The paper attempts to define this institution by considering various alternatives of interpretation of the Constitution of the Republic of Lithuania and at the same time assessing the interpretation of this document made by the Constitutional Court of the Republic of Lithuania.

Keywords: interpretation of the Constitution, the Judicial Council, advice and consent, separation of powers, checks and balances.

Įvadas

Įstatymų leidėjas, 2002 metais priimdamas Lietuvos Respublikos teismų įstatymo naują redakciją (toliau – Teismų įstatymas), įtvirtino mišrios sudėties Teismų tarybą kaip Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtintą specialią įstatymo numatytą teisėjų instituciją, į jos sudėtį įtraukiant tiek vykdomosios, tiek įstatymų leidžiamosios valdžios atstovus. Lietuvos integracijos į Europos Sąjungą procese tokios sudėties Teismų taryba nebuvo traktuojama kaip kliūtis siekiant užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą ir nebuvo joks trukdis Lietuvai įstoti į Europos Sąjungą. Europos Komisija Lietuvos integracijos į Europos Sąjungą procese pateiktose ataskaitose kaip tik ir nurodė šią mišrios sudėties Teismų tarybą kaip instituciją, kuri yra įsteigta užtikrinti teisminės valdžios nepriklausomumą (Europos Komisija, 2003, p. 13). Maža to, Europos Komisijos vertinimu, 2002 metų redakcijos Teismų įstatymas, kurio pagrindu ir buvo įsteigta mišrios sudėties Teismų taryba, nustato ne tik nepriklausomos, bet ir veiksmingos teisminės valdžios pagrindus (Europos Komisija,

Received: 16/01/2023. Accepted: 27/04/2023

Copyright © 2023 Miranda Borusevičiūtė. Published by Vilnius University Press

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

2002, p. 22). Nors Europos Komisija, palaikydama tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytus standartus ir tą idėją, kad teismų tarybos gali būti gera priemonė teisminei valdžiai naujosiose demokratijose reformuoti (žr. Kosař, 2016, p. 121–141), galėjo pasisakyti dėl to, kad tam tikra dalis narių Teismų taryboje yra vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžių atstovai ir, atitinkamai, paprašyti Lietuvos iš šios institucijos sudėties pašalinti nurodytus narius. To ji nepadarė. V. Valančiaus vertinimu, Teismų tarybos modelis, kai į Teismų tarybą įtraukiami tiek vykdomosios, tiek įstatymų leidžiamosios valdžios atstovai, ir turėjo suteikti teisminės valdžios organizaciniams sprendimams daugiau viešumo ir skaidrumo (Valančius, 2000, p. 62). Bet, kad ir kokias veiksmingumo, viešumo, skaidrumo ir taip toliau potencijas rodytų atitinkamas teismų tarybos modelis, tai negali lemti Konstitucijos reikšmės, ir ypač tuo atveju, kai tokia reikšmė yra nesunkiai redukuojama, remiantis pačiu Konstitucijos tekstu. Tokį įstatymų leidėjo sprendimą, kaip prieštaraujantį Konstitucijai, pripažino Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – Konstitucinis Teismas).

Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. priėmė nutarimą, kuriuo konstatavo, kad mišrios sudėties Teismų taryba prieštarauja Konstitucijai. Konstitucinio Teismo teigimu, ši institucija turi būti sudaryta vien tik iš teisėjų. Tokiu Konstitucinio Teismo sprendimu, o tiksliau – jo argumentacija, išdrįso suabejoti H. Šinkūnas mokslinio straipsnio antrašte „Ar speciali teisėjų institucija turėtų būti sudaroma vien tik iš teisėjų?“ (Šinkūnas, 2012), iškėlęs ne tik labai konkretų ir teisminės valdžios savireguliacijai ir savivaldai aktualų klausimą, bet ir konstitucijos interpretavimo metodologijos požiūriu svarbią problemą, dėl kurios sprendimo turbūt būtų galima ginčytis be galo. Mokslininkas, pasitelkęs įvairius tyrimo metodus, pamėgino įvertinti Konstitucinio Teismo doktriną Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos sudarymo požiūriu, ir ypač siekdamas išsiaiškinti sprendimo uždrausti formuoti šią instituciją ne vien tik iš teisėjų, bet ir kitų asmenų, pagrindimo pakankumą. Šiuo straipsniu norima prisidėti prie H. Šinkūno pradėtos mokslinės diskusijos ir pamėginti ne tik jam atsakyti į iškeltą klausimą ir jį labiau įtikinti šiuo jam svarbiu specialios teisėjų institucijos aspektu, bet ir atsakyti į šiam straipsniui svarbų klausimą – kokia vis dėlto institucija yra numatyta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje, o tai padaryti, remiantis išimtinai konstitucinio teksto analize, ir šiame procese kartu vertinti Konstitucinio Teismo argumentaciją atskleidžiant specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos elementus.

Be to, kad H. Šinkūnas dar 2012 metais pamėgino inicijuoti mokslinę polemiką dėl specialios teisėjų institucijos, iškeldamas minėtą klausimą dėl specialios teisėjų institucijos sudėties, speciali teisėjų institucija, kuri yra viena iš svarbiausių valstybės institucijų, plataus mokslininkų dėmesio nėra sulaukusi. Tiesa, tam tikrais šios institucijos aspektais yra pasisakę tas pats H. Šinkūnas kartu su A. Driuku, vertinę specialios teisėjų institucijos ne tik sudėtį, bet ir jos statusą ir formavimo tvarką (Šinkūnas, Driukas, 2020), taip pat V. A. Vaičaitis, palyginęs tam tikra apimtimi specialią teisėjų instituciją su Lenkijos teismų taryba – *Krajowa Rada Sądowictwa* (KRS) (Vaičaitis, 2020), V. Sinkevičius, iškėlęs labai svarbią specialios teisėjų institucijos turimos diskrecijos problemą (Sinkevičius, 2020). Tačiau to nepakanka. Ir nors šiuo straipsniu pamėginta atsakyti H. Šinkūnui į jo užduotą klausimą dėl specialios teisėjų institucijos sudėties, šio straipsnio koncepcija yra visai kitokia. Šiuo straipsniu nėra kvestionuojama Konstitucinio Teismo padaryta išvada dėl specialios teisėjų institucijos sudėties, ką mėgina daryti H. Šinkūnas. H. Šinkūnas, pasitelkęs įvairius tyrimo metodus, pamėgino įvertinti Konstitucinio Teismo doktriną Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos sudarymo požiūriu, ir ypač siekdamas išsiaiškinti sprendimo uždrausti formuoti šią instituciją ne vien tik iš teisėjų, bet ir kitų asmenų, pagrindimo pakankumą, o šiame straipsnyje Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalis aiškinama, pasitelkus tuos teisės aiškinimo metodus, kuriuos Konstitucinis Teismas deklaruoja, kad taiko aiškindamas Konstituciją. Šio aiškinimo metu kartu yra vertinama

Konstitucinio Teismo argumentacija Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos sudarymo požiūriu. Be to, straipsnyje siekiama nustatyti, kokia vis dėlto institucija numatyta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje, neapsiribojant jos vien profesiniu pagrindu formavimo diskursu.

Tad straipsnio *objektas* – Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta speciali teisėjų institucija. *Tikslas* – išsiaiškinti, kokia institucija įtvirtinta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje, ir ją apibrėžti.

Užsibrėžtam tikslui pasiekti keliami tokie *uždaviniai*: pirma, iširti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies nuostatą ir Konstitucinio Teismo jurisprudenciją, susijusią su šios nuostatos aiškinimu; antra, identifikuoti, koks yra specialios teisėjų institucijos vaidmuo santykyje su Respublikos Prezidentu per Konstitucijoje įtvirtintą jos funkcinę reikšmę; trečia, pateikti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies formuluotės „pataria speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija“ aiškinimą, nurodant visas galimas jos aiškinimo alternatyvas ir galiausiai pateikiant atsakymą, kaip ši formuluotė turėtų būti aiškinama; ketvirta, aiškinant Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies formuluotę „pataria speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija“ mėginti identifikuoti Konstitucinio Teismo padarytus Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies aiškinimo trūkumus.

Rengiant straipsnį išanalizuoti Europos Tarybos priimti *soft law* dokumentai, nes visuotinai yra pripažįstama, kad būtent ši institucija europiniame kontekste visapusiškiausiai yra pasisakiusi teismų tarybų klausimu. Jie straipsnyje apibendrintai vadinami tarptautiniais *soft law* dokumentais ir jais straipsnyje bendrais bruožais remiamasi, siekiant parodyti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtintos specialios teisėjų institucijos vaidmens išskirtinumą, palyginti su tuo, kas aprašoma tarptautiniuose *soft law* dokumentuose.

Nustatytam šio straipsnio tikslui įvykdyti ir užsibrėžtiems uždaviniams įgyvendinti pasitelkti Konstitucijos nuostatų sisteminės ir struktūrinės analizės, loginis, lingvistinis, teleologinis, doktrininis ir apibendrinimo mokslinių tyrimų metodai.

1. Specialios teisėjų institucijos pasyvusis vaidmuo ir jos išskirtinumas

Tiek atskiro teisėjo, tiek teismų nepriklausomumui užtikrinti tarptautinės bendruomenės tarptautiniuose *soft law* dokumentuose svarbus vaidmuo numatytas nepriklausomoms institucijoms, vadinamoms teismų tarybomis, kurių steigimu pirmiausiai norėta atskirti teisminę valdžią teisėjų atrankos, skyrimo, paaukštinimo ir atleidimo iš pareigų procese nuo politinės valstybės valdžios ir jos galimos įtakos formuojant teisėjų korpusą, kas tiesiogiai yra susiję su teisingumo vykdymu ir teisingumo akto turiniu, t. y. teisės į nepriklausomą ir nešališką teismą įgyvendinimu. Tokiu būdu teisėjo ir teismų nepriklausomumas pirmiausiai presupponuoja nepriklausomų institucijų, kurios gali būti steigiamos kaip teismų tarybos, dalyvavimą formuojant teisėjų korpusą. Lietuva šiuo klausimu yra jokia išimtis. Ji yra įsisteigusi nepriklausomą instituciją – specialią teisėjų instituciją – dalyvaujančią kartu su Respublikos Prezidentu formuojant teisėjų korpusą, kuri yra įtvirtinta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje kaip labai svarbi teisėjo ir teismų nepriklausomumo garantija, šiandien žinoma Teisėjų tarybos pavadinimu. Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta nuostata – „Dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentui pataria speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija“. Tačiau Lietuvos Konstitucijos tekste nėra nieko daugiau pasakyta nei apie šios institucijos konkretų pavadinimą, nei apie jos konkrečią sudėtį ir veiklos principus, taip pat apie tai, koks vis dėlto yra minimos institucijos vaidmuo užtikrinant politinės valstybės valdžios įtaką teisminei valdžiai ir jos nepriklausomumui užtikrinti.

Iš Konstitucinio Teismo jurisprudencijos yra žinoma, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta speciali teisėjų institucija, kuri yra interpretuojama kaip svarbus teismo – savarankiškos

valstybės valdžios – savivaldos elementas (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas), turi būti sudaryta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytam labai konkrečiam tikslui – patarti Respublikos Prezidentui dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ir atleidimo iš pareigų (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas). Pagal Konstituciją, specialios teisėjų institucijos patarimo Respublikos Prezidentui reikia: pirma, teikiant Lietuvos Respublikos Seimui (toliau – Seimas) skirti ir atleisti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjus, o iš jų – pirmininką, kai galutinį sprendimą dėl to turi priimti Seimas (1992, 67 str. 10 p., 84 str. 11 p., 112 str. 2 d.); antra, skiriant ir atleidžiant Seimo pritarimu Lietuvos apeliacinio teismo teisėjus, o iš jų – pirmininką, kai galutinį sprendimą dėl to priima Respublikos Prezidentas (1992, 84 str. 11 p., 112 str. 3 d.); trečia, skiriant ir atleidžiant apylinkių, apygardų bei specializuotų teismų teisėjus ir pirmininkus, kai galutinį sprendimą dėl to priima Respublikos Prezidentas (1992, 84 str. 11 p., 112 str. 4 d.). Tad speciali teisėjų institucija yra toji konstitucinė valstybės institucija, kuri dalyvauja formuojant teisėjų korpusą, duodama patarimą Respublikos Prezidentui, o ne pati priimdama sprendimą dėl teisėjų korpuso sudėties formuojant teisėjų korpusą, kaip tai yra būdinga, pavyzdžiui, Italijos ar Portugalijos teismų taryboms. Vadinasi, Lietuvoje dėl teisėjo ateities santykiuose Respublikos Prezidentas ir speciali teisėjų institucija sprendžiančioji institucija yra vykdomosios valdžios subjektas ir politinio pobūdžio institucija – Respublikos Prezidentas. Klausimas, kuris šiame kontekste gali būti keliamas, – koku būdu Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje minima speciali teisėjų institucija reiškia savo patarimą?

Iškėlus klausimą svarbu pažymėti, kad tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytais standartaish teisėjų tarybų klausimu nėra kreipiama jokio dėmesio į tai, koku būdu teisėjų tarybos pateikia nuomonę, rekomendaciją ar pasiūlymą toms institucijoms, kurios priima galutinius sprendimus dėl teisėjų korpuso sudėties, t. y. ar teisėjų tarybos nuomonę, rekomendaciją ar pasiūlymą pateikia po to, kai į jas kreipiasi institucijos, priimančios galutinius sprendimus dėl teisėjų korpuso sudėties, ar teisėjų tarybos nuomonę, rekomendaciją ar pasiūlymą teikia, veikdamos proaktyviai – pačios kreipiasi į institucijas, priimančias galutinius sprendimus dėl teisėjų korpuso sudėties, kurios teisėjų tarybų pateikia nuomonę, rekomendaciją ar pasiūlymą turėtų vadovautis praktikoje priimant galutinius sprendimus dėl teisėjų korpuso sudėties. Pavyzdžiui, Prancūzijos, Belgijos ar Lenkijos valstybėse įsteigtų teisėjų tarybų veikimo principai rodo, kad jose įsteigtoms teisėjų taryboms yra būdingas būtent proaktyvus vaidmuo formuojant teisėjų korpusą (t. y. sprendžiant skyrimo ar paaukštinimo klausimus). Bet tai nėra specialios teisėjų institucijos veikimo būdas.

Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstituciją ir joje nustatytus valstybės valdžios institucijų įgaliojimus, savo jurisprudencijoje yra pažymėjęs, kad speciali teisėjų institucija negali savo iniciatyva patarti ir jos patarimas gali būti duodamas tik po to, kai Respublikos Prezidentas į ją kreipėsi. O kreiptis Respublikos Prezidentas gali tik dėl vieno asmens kandidatūros į tą pačią laisvą vietą, jo kreipimasis savo ruožtu negali būti apribotas kurios nors valstybės institucijos, kurio nors valstybės pareigūno, kurios nors kitos institucijos, kurio nors kito asmens sprendimais (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas). Konstitucinio Teismo vertinimu, Respublikos Prezidento įgaliojimai formuojant teisėjų valdžią yra reikšmingas valstybės vadovo konstitucinio statuso elementas. Tokių Respublikos Prezidento įgaliojimų pakeitimas ar apribojimas, taip pat tokios šių įgaliojimų įgyvendinimo tvarkos nustatymas, kai Respublikos Prezidento veiksmai būtų saistomi Konstitucijoje nenumatytų institucijų ar pareigūnų sprendimų, reikštų Respublikos Prezidento konstitucinės kompetencijos pasikeitimą (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas).

Vadinasi, Lietuvoje Respublikos Prezidento ir specialios teisėjų institucijos teisėjų korpuso formavimo veikloje iniciatyva priklauso būtent Respublikos Prezidentui, t. y. Respublikos Prezidentas – ir kaip vykdomosios valdžios subjektas, ir kaip politinio pobūdžio institucija – formuojant teisėjų korpusą

veikia proaktyviai santykiuose su specialia teisėjų institucija, kur ši institucija turi patarti Respublikos Prezidentui tik po jo kreipimosi, kad ji patartų dėl teisėjų paskyrimo, paaugštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų. Arba kitaip – specialios teisėjų institucijos vaidmuo formuojant teisėjų korpusą yra pasyvus. Būtent toks proaktyvus vykdomosios valdžios subjekto – valstybės vadovo – vaidmuo formuojant teisėjų korpusą, kai jam patariančios institucijos – specialios teisėjų institucijos – vaidmuo yra pasyvus, daro Lietuvą išskirtine valstybe. Tačiau ar tai reiškia, kad specialios teisėjų institucijos duodamas patarimas turi būti traktuojamas tik kaip viso labo tokia rekomendacija Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą, kai Respublikos Prezidentas tokios rekomendacijos gali nepaisyti, kaip tą galėtų implikuoti tiek specialios teisėjų institucijos pasyvus vaidmuo formuojant teisėjų korpusą, tiek ir pati sąvoka „patarti“, įtvirtinta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje?

Prieš atsakant į šį klausimą, būtų galima pažymėti, kad tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytais standartais norima, kad valstybėse įsteigtų teismų tarybų, kurios dalyvauja formuojant teisėjų korpusą, priimamų sprendimų galia nebūtų devaluota iki nesaistomojo pobūdžio nuomonės, rekomendacijos ar pasiūlymo pareiškimo. Tokia tarptautinių institucijų reiškiamą poziciją yra suprantama, bet ji negali determinuoti nesunkiai redukuojamų konstitucinių nuostatų reikšmių. Lietuvos atveju kontekste matoma, kad sąvoka „patarti“, įtvirtinta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje, Konstitucijos tekste ji niekur kitur nėra paminėta ir pati Konstitucija šiuo atveju negali būti panaudota kaip savo pačios žodynas, siekiant nustatyti, ką minėta sąvoka reiškia Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje, bet kuri kasdienėje kalbos vartosenoje yra paprastai suprantama kaip pasakymas subjektui, kaip jis turėtų elgtis atitinkamu klausimu, kai subjektas nėra saistomas pasakymo turinio privalomumo. Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje argumentuoja, kad speciali teisėjų institucija ne tik padeda Respublikos Prezidentui formuoti teismus, bet ir yra atsvara Respublikos Prezidentui, kaip vykdomosios valdžios subjektui, formuojant teisėjų korpusą; kad specialios teisėjų institucijos patarimas sukelia teisinius padarinius: jei nėra šios institucijos patarimo, Respublikos Prezidentas negali priimti sprendimo dėl teisėjo paskyrimo, paaugštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas); kad ši doktrininė nuostata, be kita ko, reiškia, kad specialios teisėjų institucijos patarimo negalima interpretuoti kaip rekomendacijos Respublikos Prezidentui; kad, jeigu minėtas patarimas būtų tik rekomendacija, tai speciali teisėjų institucija neatliktų vienos iš teisminės valdžios atsvarų vykdomajai valdžiai funkcijos (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas). Vadinasi, remiantis Konstitucinio Teismo argumentacija, galima teigti, kad, pagal Konstituciją, specialios teisėjų institucijos patarimas negali būti laikomas rekomendacinio pobūdžio aktu. Tai bendriausia prasme reiškia, kad specialios teisėjų institucijos patarimas nėra tas patarimas, kurio Respublikos Prezidentas gali nepaisyti formuodamas teisėjų korpusą. Tačiau tokiu Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies išaiškinimu Konstitucinis Teismas tarsi padaro pačią sąvoką „pataria“, įtvirtintą Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje, ne rekomendacinio pobūdžio. Tokia Konstitucinio Teismo pasirinkta Konstitucijos aiškinimo technika kelia daug neiškumų. Norint nustatyti, ką iš tiesų galėtų reikšti sąvoka „pataria“ Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje, reikėtų pirmiausiai išsiaiškinti, kokia institucija nurodyta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje.

2. Speciali teisėjų institucija konstitucinėje stabdžių ir atsvarų sistemoje

2.1. Galima specialios teisėjų institucijos samprata formuluotėje „pataria speciali ... teisėjų institucija“

Nesiimant užduoties atlikti Konstituciniam Teismui aiškinant Konstituciją taikomų teisės aiškinimo metodų sistemos, kuri niekada deskriptyviai nebuvo moksliskai analizuota, tyrimo ir jokių šios siste-

mos reformų, nes tai nėra straipsnio dalykas, čia svarbu tik prisiminti, jog, pagal Konstitucinio Teismo jurisprudenciją, susijusią su Konstitucijos aiškinimu, be to, kad Konstitucijos raidės negalima aiškinti vien pažodžiui, vien taikant lingvistinį-verbalinį teisės aiškinimo metodą, turi būti taikomi įvairūs teisės aiškinimo metodai: sisteminis, bendrųjų teisės principų, loginis, teleologinis, įstatymų leidėjo ketinimų, precedentų, istorinis, lyginamasis ir kt. (pvz., Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas). Teisinio pozityvizmo paradigmoje egzistuojančioje teisės tradicijoje, net ir akceptavusioje tam tikrus *common law* tradicijos požymius, tai turėtų reikšti, kad lingvistinio-verbalinio teisės aiškinimo metodo, kuris taikomas aiškinant Konstituciją, nesuabsoliutinimas turbūt nereiškia jo visiško ignoravimo. O kartu nėra žinoma, kad kažkas būtų panaikinęs vadinamąją auksinę aiškinimo taisyklę, jog įstatymo tekste vartojamus žodžius reikia suprasti taip, kaip jie yra vartojami kasdienėje kalboje, jeigu pats įstatymas nenumato kitaip (cituota Kūris, 1998, p. 26). Be to, dezintegruoto Konstitucijos aiškinimo negalimumas, nes Konstitucija yra vientisas dokumentas, reiškia, kad lingvistinis-verbalinis teisės aiškinimo metodas, kuris taikomas aiškinant Konstituciją, turi būti taikomas kartu su sisteminiu, teleologiniu (suprantant jį kaip konstitucinio teisinio reguliavimo tikslo), t. y. su visais tais teisės aiškinimo metodais, kurie taikomi aiškinant Konstituciją, bet kurie leidžia formuluoti teiginius, kylančius iš paties Konstitucijos teksto, o ne tokius teiginius, kurie būtų labiau apie Konstitucijos tekstą, kuriuos galima formuoti, jeigu Konstitucijos tekstas yra abstraktus. Pažymėtina, kad suvokimas, jog Konstitucija nėra vien tik iš eksplicitinių nuostatų visumos sudarytas dokumentas (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas), nereiškia, kad galima kaip nors apeiti eksplicitinių nuostatų visumos analizės atlikimą ir išeiti iš šių nuostatų sukurtų tam tikrų rėmų, pradedant kurti konstitucinę doktriną, kuri būtų daugiau apie eksplicitines konstitucines nuostatas pagal tą viziją, kurią iš principo turėtų Konstitucinio Teismo teisėjai.

Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtintą formuluotę „speciali ... teisėjų institucija“ aiškinant pažodžiui ji lyg ir turėtų būti aiškinama, kad ši speciali teisėjų institucija turėtų būti sudaryta vien tik iš teisėjų. Konstitucinėje nuostatoje įtvirtintas žodis „teisėjas“ formuluotėje „speciali ... teisėjų institucija“ yra suprantamas kaip asmuo, vykdamas teisingumą Lietuvos Respublikos vardu. Akontekstinis specialios teisėjų institucijos interpretavimas turėtų reikšti, kad teisėjai specialios teisėjų institucijos yra tiek bendrosios kompetencijos teismų, tiek Konstitucijos 111 straipsnio 2 dalyje numatytų specializuotų teismų, tiek ir Konstitucinio Teismo teisėjai. Tačiau tai, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalis numatyta Konstitucijos IX skirsnyje „Teismas“, leidžia labai nesunkiai nustatyti, kad teisėjais, sudarančiais specialią teisėjų instituciją, bus laikomi tik bendrosios kompetencijos teismų ir pagal Konstitucijos 111 straipsnio 2 dalį įsteigtų specializuotų teismų teisėjai. Vadinasi, Konstitucijos teksto visas kontekstas leidžia teigti, kad tuo atveju, kai yra kalbama apie specialią teisėjų instituciją, Konstitucinio Teismo teisėjai nėra tie teisėjai, kurie dalyvauja specialios teisėjų institucijos veikloje.

Tačiau net ir tai, kad Respublikos Prezidentui dėl teisėjų korpuso formavimo pataria speciali teisėjų institucija, tokia institucija vis dėlto, manoma, galėtų būti traktuojama kaip teisėjų institucija ir tuo atveju, jeigu jos bent pusę narių sudarytų teisėjai, t. y. būtų mišrios sudėties, kurios dalį sudarytų teisėjai. Šį argumentą galėtų paremti pasitelkti įstatymų projektai, susiję su 2002 metų redakcijos Teismų įstatymo priėmimu, iš kurių raidos galima matyti, kad steigiama mišrios sudėties Teismų taryba kaip speciali teisėjų institucija buvo traktuojama kaip teisėjų institucija, nes ši institucija įvardyta ne Teismų tarybos, o Teisėjų tarybos pavadinimu, kai Teismų tarybos pavadinimas projektų raidoje atsirado tik vėliau. Maža to, argumentą, kad tokia institucija galėtų būti traktuojama kaip teisėjų institucija net ir tuo atveju, jeigu jos bent pusę narių sudarytų teisėjai, galėtų pastiprinti ir visai kitoks Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies aiškinimas, nei įprasta tai daryti.

Siekiant argumento preciziškumo, reikėtų vėl prisiminti, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta konstitucinė nuostata suformuluota taip: „Dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo

ar atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentui pataria speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija“. Tokia konstitucinės nuostatos formuluotė įprastai yra suprantama ir aiškinama taip, kad dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentui pataria speciali teisėjų institucija. Šiame kontekste visiškai nėra gilinamasi į tai, kad formuluotėje „pataria speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija“ gali būti tiesiog praleisti žodžiai „paskyrimas“, „paaukštinimas“, „perkėlimas“ ir „atleidimas iš pareigų“, kuriuos įrašius į minėtą formuluotę galima nesunkiai gauti štai tokią komentuojamos konstitucinės nuostatos supratimo ir aiškinimo versiją – „Dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentui pataria speciali įstatymo numatyta teisėjų **paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų** institucija“. Tariant, kad šie žodžiai yra praleisti komentuojamoje konstitucinėje nuostatoje ir, juos į šią nuostatą įrašius, keičiasi visas konstitucinės nuostatos supratimas. Mat čia išsiskiria institucijos turimos jurisdikcijos objektas – teisėjai. Šis objektas nereikalauja, kad dėl jo sprendžianti institucija būtų vien profesiniu pagrindu suformuota. Maža to, tokia institucija netgi gali būti formuojama taip, kad ją sudarantys teisėjai būtų mažuma, t. y. ji neturi būti formuojama taip, kad jos bent pusę narių sudarytų teisėjai. Čia svarbu akcentuoti, kad formuluotės „speciali ... teisėjų institucija“ aiškinimu visiškai nereikalaujama, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta institucija būtų formuojama vien profesiniu pagrindu.

Vis dėlto tiek tokia mišrios sudėties „speciali įstatymo numatyta teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų institucija“, kurią galima sudaryti ir ne iš teisėjų daugumos, tiek tokia mišrios sudėties institucija, kurios bent pusę narių sudarytų teisėjai, laikant jas teisėjų institucijomis, iš esmės turėtų veikti tik kaip patariamoji institucija politinei valstybės valdžiai. Toks institucijos kaip patariamąsios politinei valstybės valdžiai institucijos vaidmuo implikuoja, kad: pirma, ji neprivalo apskritai priimti sprendimo; antra, jos sprendimai neturi būti priimti intrainstituciniame pasitarime, juos apsvarsčius; trečia, jos sprendimai yra tik rekomendacinio pobūdžio. Šiuos argumentus galėtų patiprinti ir tai, kad Konstitucijos kūrėjų (ar rengėjų) intencija visiškai net nebuvo įtvirtinti vien tik iš teisėjų sudarytos specialios teisėjų institucijos.

Žvelgiant į Konstitucijos rengimo projektus, galima patvirtinti, kad Konstitucijos kūrėjų (ar rengėjų) intencija nebuvo įtvirtinti būtent vien tik iš teisėjų sudarytos specialios teisėjų institucijos¹. Tačiau šiandien su tokiu argumentu niekur negalima nueiti dėl konstitucinių teorijų raidos procese įvykusių pokyčių ir visų tų trūkumų, kurie atsikleidė vykstančiuose amerikiečių moksliniuose debatuose tarp „gyvojo“ konstitucionalizmo ir pirminių intencijų originalizmo (angl. *original intentions originalism*) proponentų, o kartu ir atsižvelgiant į visus tuos pakitimus, kurie yra įvykę kalbos filosofijoje, kas taip pat turėtų būti imama domėn. Todėl, jeigu Konstitucijos „dvasia“ ir nėra kažkokia mistika, taip, anot E. Kūrio, koncentruotai vadinant bendruosius konstitucinės santvarkos principus ir Konstitucijos kūrėjų siekius (Kūris, 1998, p. 52), tačiau šiandien vargu ar istorinė medžiaga apie Konstitucijos kūrėjų siekius dėl konstitucinių nuostatų galėtų būti laikoma konstitucinėse nuostatose įtvirtintos tų nuostatų prasmės, kurios turėtų apskritai saistyti teisėjus, ir ypač tuo atveju, kai šios konstitucinės nuostatos negali būti vertinamos kaip abstrakčios. Ir turbūt daugelis šiandien galėtų sutikti, kad būtų geriau netgi nežinoti, ką gi Konstitucijos kūrėjai (ar rengėjai) manė, pavyzdžiui, apie tokį dalyką kaip mirties bausmė, nes šiuo klausimu nereikia keliauti po istorinius archyvus, norint tai sužinoti, o užtenka tam tikrai daliai jų paskambinti, parašyti, susitikti ir tiesiog paklausti. Taigi Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta speciali teisėjų institucija neturi būti suprantama ir aiškinama kaip sudaryta vien tik iš teisėjų. Kokios yra galimos kitos specialios teisėjų institucijos aiškinimo alternatyvos?

¹ Plačiau žr. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo 1992 m. rugsėjo 17 d. vakarinio posėdžio Nr. 8 stenogramą, kurioje yra išdėstytas K. Lapinsko paaikškinimas.

Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime argumentuoja, kad formuluotės „pataria speciali ... teisėjų institucija“ prasmės išsiaiškinimas negali būti grindžiamas vien verbaliniu, pažodiniu joje vartojamų sąvokų aiškinimu. Su šiuo Konstitucinio Teismo argumentu galima sutikti. Pažodinis formuluotėje „pataria speciali ... teisėjų institucija“ vartojamų sąvokų aiškinimas ne tik veda prie anksčiau nurodytų argumentų, bet ir neleidžia, pavyzdžiui, atsižvelgti į konstitucinės nuostatos patį tikslą, kuris yra ne, siauruoju požiūriu, specialios teisėjų institucijos patarimas Respublikos Prezidentui dėl teisėjų korpuso formavimo, bet, plačiuoju požiūriu, teisėjo ir teismų nepriklausomumas, be kita ko, realizuojamas tinkamos kokybės Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą duotu patarimu. Užtikrinus teisėjo ir teismų nepriklausomumą užtikrinamas ir visuomenės pasitikėjimas teismine valdžia, teise, valstybės teisine sistema. Ir čia tuoj pat iškyla teleologinio teisės aiškinimo metodo, kuris, remiantis E. Šileikio duomenimis, Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo priėmimo momentu buvo šio teismo, aiškinant Konstituciją, sureikšminamas (žr. Šileikis, 2006), taikymo galimybės klausimas. Būtent turimas teisėjo ir teismų nepriklausomumo tikslas, vedantis kartu ir į visuomenės pasitikėjimą teismine valdžia, teise ir valstybės teisine sistema, pats savaime leistų įtraukti į specialios teisėjų institucijos sudėtį ir kitus asmenis, kurie nėra teisėjai. Būtinumas užtikrinti visuomenės pasitikėjimą teismine valdžia, teise ir valstybės teisine sistema gali pateisinti ne tik kitų teisminės valdžios savivaldos institucijų sudarymą ne vien tik iš teisėjų, pritariant tokiu būdu Konstitucinio Teismo argumentui 2006 m. gegužės 9 d. nutarime, bet ir tokiu pačiu principu sudaromos specialios teisėjų institucijos. Teisminės valdžios vien profesiniu pagrindu formavimas nebūtinai turi lemti, kad teisminės valdžios savivaldos elementas turi būti formuojamas tokiu pačiu išimtinai vien profesinio pagrindo principu, ir ypač tuo atveju, jeigu yra akceptuojamas požiūris, kad teisėjas tarnauja visuomenei. Jeigu yra akceptuojamas požiūris, jog teisėjas tarnauja visuomenei, tokio požiūrio akceptavimas implikuoja, kad toks teisėjas turi turėti tokias savybes, kurios gali būti iš principo įvertintos ne vien tik pačių teisėjų (Bell, 2006, p. 16). Teisėjo ir teismų nepriklausomumą gali užtikrinti tik nepriklausoma teisminės valdžios savivaldos institucija, o šios institucijos nepriklausomumas gali būti užtikrintas ją formuojant ne vien jos profesiniu pagrindu. Teisminės valdžios savivaldos institucijos nepriklausomumas gali būti užtikrintas ir į jos sudėtį įtraukus kitus asmenis, kurie nėra teisėjai. Vien tai, kad specialią teisėjų instituciją sudarytų ir kiti asmenys, kurie nėra teisėjai, neparodo ir neįrodo, kad tokiu principu suformuota speciali teisėjų institucija negalėtų patarti Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą taip, kad aukščiausius profesionalumo ir etikos standartus atitinkantys asmenys, atrinkti pagal objektyvius kriterijus, šį korpusą sudarytų, taip užtikrinant teisėjo ir teismų nepriklausomumą, kaip to reikalauja šalies Konstitucija. O tai nepagrindžia teiginio, kad tokiu būdu būtų paneigtas teismo, kaip visavertės ir veikiančios nepriklausomai nuo kitų valdžių, valdžios esmė². Todėl į H. Šinkūno mokslinio straipsnio antraštę iškeltą mokslinį klausimą, ar speciali teisėjų institucija turėtų būti sudaroma vien tik iš teisėjų, galima šiuo momentu labai nesunkiai atsakyti, kad speciali teisėjų institucija neturėtų būti sudaroma vien tik iš teisėjų. Ir jeigu, mokslininko vertinimu, specialios teisėjų institucijos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarime sprendžiama „(ne)konstitucingumo problema galėjo būti sprendžiama suteikiant teisę balsuoti dėl sprendimų tam tikrais klausimais (pavyzdžiui, dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ir atleidimo iš pareigų) priėmimo tik nariams teisėjams“ (Šinkūnas, 2012, p. 205), tai čia galima teigti kai ką daugiau – taikant teleologinio teisės aiškinimo metodą, taikomą Konstitucinio Teismo aiškinant Konstituciją, galima rasti mišrios sudėties specialią teisėjų instituciją, įgyvendinančią tuos pačius teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš

² Teismo, kaip visavertės ir veikiančios nepriklausomai nuo kitų valdžių, valdžios esmė yra argumentas, kurį Konstitucinis Teismas pavartojo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarime.

pareigų konstitucinius įgaliojimus. Tai visiškai atitiktų tarptautiniuose *soft law* dokumentuose teikiamas rekomendacijas valstybėms teismų tarybų ar nepriklausomų institucijų, kurios dalyvauja formuojant teisėjų korpusą, klausimu, kai patys reikalavimai valstybėms turėti ar steigti mišrios sudėties teismų tarybas ar nepriklausomas institucijas, kurios dalyvauja formuojant teisėjų korpusą, ateityje turėtų tik stiprėti. Bet ir šiuo atveju speciali teisėjų institucija turėtų veikti tik kaip politinei valstybės valdžiai patariamoji institucija, jos patarimo politinės valstybės valdžios institucijai dalykas neturėtų būti jau toks ir svarbus priimant atitinkamą sprendimą, kai pats patarimas nei turi būti formuojamas apskritai, nei intrainstituciniame pasitarime, jį apsvarsčius. Taigi teleologinis teisės aiškinimo metodas, kuris taikomas Konstitucinio Teismo Konstitucijos aiškinimo veikloje, kuo puikiausiai galėtų būti pritaikytas konkrečiu atveju, esant vienai labai svarbiai, bet nepastebimai sąlygai – konstitucinė nuostata turėtų būti tokia abstrakti, kad jos turinio nebūtų galima nustatyti remiantis pačios Konstitucijos tekstu. To konkrečiu atveju visiškai nėra. Todėl ir vėl tenka grįžti prie to paties Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarime išsakyto argumento – formuluotės „pataria speciali ... teisėjų institucija“ prasmės išsiaiškinimas negali būti grindžiamas vien verbaliniu, pažodiniu joje vartojamų sąvokų aiškinimu.

Tad aptartos Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies formuluotės „pataria speciali ... teisėjų institucija“ aiškinimo alternatyvas, siekiant apibrėžti specialią teisėjų instituciją, galima laikyti netinkamomis ir jas atmesti. Šiame kontekste galima pamėginti nustatyti, kaip ši prasmė vis dėlto turėtų būti aiškinama.

2.2. Kaip turėtų būti suprantama speciali teisėjų institucija formuluotėje „pataria speciali ... teisėjų institucija“

Ankstesniame poskyryje aptartos Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies formuluotės „pataria speciali ... teisėjų institucija“ aiškinimo alternatyvos laikomos netinkamomis ir yra atmetamos. Šiame kontekste teigiama, kad pačioje Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje slypi valdžių padalijimo principas, kurio kontekste, atsižvelgiant į visą Konstitucijoje numatytą valstybės valdžių sąrangą, ir turėtų būti aiškina aptariama konstitucinė nuostata. Arba kitaip – į Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies nuostatą turi būti žiūrima per valstybės valdžių padalijimo prizmę.

Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime argumentuoja, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies formuluotė „pataria speciali ... teisėjų institucija“ aiškintina atsižvelgiant į įvairiuose Konstitucijos straipsniuose (jų dalyse) įtvirtintą teisėjų korpuso formavimo tvarką, pagal kurią valstybės valdžios institucijoms ir kitoms institucijoms, dalyvaujančioms formuojant teisėjų korpusą, nustatyti skirtingi įgaliojimai: teisėjus į pareigas skiria ir atleidžia politinio pobūdžio institucijos – Seimas arba Respublikos Prezidentas, patarimus Respublikos Prezidentui dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų duoda speciali teisėjų institucija. Šiam argumentui pritarus ir pridėjus, kad formuojant Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų korpusą Respublikos Prezidentui pritarti turi Seimas (Konstitucija, 1992, 112 str. 3 d.), galima toliau teigti, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija yra, kaip ir argumentuoja Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime, „Teismo, t. y. savarankiškos valstybės valdžios, savivaldos institucija, kuri, kaip ir teisminė valdžia apskritai, yra ne politinio, bet vien profesinio pobūdžio“. Todėl ji ir turi būti formuojama vien tik iš teisėjų. Tik profesiniu pagrindu sudaryta speciali teisėjų institucija gali būti atsvara Respublikos Prezidentui – ir kaip vykdomosios valdžios subjektui, ir kaip politinio pobūdžio institucijai – formuojant teisėjų korpusą. Būtent tokios specialios teisėjų institucijos, kaip savarankiškos valstybės valdžios savivaldos institucijos, suformuotos vien profesiniu pagrindu, užduotis ir yra patikrinti Respublikos Prezidento padarytą pasirinkimą ir atliktą turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimą, išreikšti savo poziciją dėl Respublikos Prezidento padaryto pasirinkimo tinkamumo ar netinkamumo,

apsvarsčius tokį pasirinkimą intrainstituciniame pasitarime, t. y. iš principo ne generalizuotai, bet individualizuotai pasakyti Respublikos Prezidentui, kaip jis turi elgtis atitinkamu klausimu, už tai, kaip ir argumentuoja Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime, prisiimant visą atsakomybę. Ir jeigu, kaip teigia šis teismas savo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarime, nėra specialios teisėjų institucijos patarimo, Respublikos Prezidentas negali priimti sprendimo dėl teisėjo paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų.

Tokia specialios teisėjų institucijos, kaip teisminės valdžios savivaldos institucijos, patikra yra saugumas toms galioms, kurias turi Respublikos Prezidentas formuojant teisėjų korpusą, įvairiems Respublikos Prezidento galimiems šių galių piktnaudžiavimo atvejams. Tai suteikia teisminės valdžios savivaldos institucijai galių užkirsti kelią tam, kad aukščiausių profesionalumo ir etikos standartų neatitinkantys asmenys netaptų teisėjų korpuso dalimi arba aukščiausių profesionalumo ir etikos standartus atitinkantys teisėjai nebūtų šalinami iš teisėjų korpuso Respublikos Prezidento, kaip politinės valstybės valdžios, laisvos valios sprendimu ar tokios laisvos valios sprendimu, **kuriai** galiausiai taip pat pritartų Seimas. Kitaip tariant, stabdžių ir atsvarų sistemoje ne Respublikos Prezidentas veikia, o jam veikiant pataria speciali teisėjų institucija, bet greičiau Respublikos Prezidentas veikia su specialios teisėjų institucijos patarimu. Ir tai būtų galima netgi laikyti galių suvaržymo **teorija, sudaranti pagrindą** šitaip aiškinti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtintą specialią teisėjų instituciją, kas nėra tapatu aiškinimui, jog speciali teisėjų institucija įgyvendina tik savo diskrecijos teisę pareikšti savo nuomonę tuo atveju, kai Respublikos Prezidentas kreipiasi į ją patarimo. Pažymėtina, kad pačioje Konstitucijoje nėra jokios nuorodos ir tai, jog speciali teisėjų institucija turi apskritai kokią nors pareigą veikti, gavusi Respublikos Prezidento kreipimąsi, o šį saugiklį nustatė Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime. Šiame kontekste būtų galima sutikti su Konstitucinio Teismo minėtam nutarime išsakytu argumentu, kad specialios teisėjų institucijos patarimo negalima interpretuoti kaip rekomendacijos teisėjų korpuso formavimo procese, bet ne ta prasme, kad sąvoka „pataria“ Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje jau reiškia ne rekomendacinio pobūdžio aktą, kaip tai, atrodytų, kad daro Konstitucinis Teismas, o ta prasme, kad Respublikos Prezidento diskrecija formuojant teisėjų korpusą yra varžoma specialios teisėjų institucijos sprendimo ir be jos pozityviosios sankcijos dėl to asmens, dėl kurio Respublikos Prezidentas kreipiasi patarimo į specialią teisėjų instituciją, jis negali priimti jokio tolesnio sprendimo dėl teisėjo paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų. Remiantis Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalimi galima teigti, kad vykdomosios valdžios institucija – Respublikos Prezidentas – ir teisminės valdžios savivaldos institucija – speciali teisėjų institucija – kartu dalyvauja formuodamos teisėjų korpusą, kur kiekviena jų turi savo specifines funkcijas. Teisėjų korpuso suformavimo prielaida yra specialios teisėjų institucijos indėlis patarimu teisėjų korpuso formavimo procese. Aiškinant konstitucinę nuostatą, įtvirtintą Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje, per valdžių padalijimo prizmę, ji turėtų būti suprantama taip, kad vien tik iš teisėjų sudaryta speciali teisėjų institucija privalo veikti, kai Respublikos Prezidentas kreipiasi į ją patarimo, patikrinti Respublikos Prezidento teikiamą asmenį, jį apsvarsčius intrainstituciniame pasitarime, galiausiai pareikšti savo nuomonę dėl Respublikos Prezidento valios įgyvendinimo. Specialiai teisėjų institucijai nesutikus su Respublikos Prezidento pasirinkimu, procesas toliau negali vykti, tačiau tai nepaneigia sąvokos „pataria“ rekomendacinio krūvio.

Pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje neaiškino, ką konkrečiai reiškia sąvoka „pataria“. 1999 m. gruodžio 21 d. nutarime Konstitucinis Teismas, neatskleidęs sąvokos „pataria“ prasmės, tiesiog padaro išvadą, kad jei nėra specialios teisėjų institucijos patarimo, Respublikos Prezidentas negali priimti sprendimo dėl teisėjo paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų. O šią padarytą išvadą Konstitucinis Teismas vėliau išaiškina 2006 m. gegužės 9 d. nutarime.

kuriam – jei
derinama su
sprendimu

neaišku?

Tačiau tai aiškindamas jis taip ir neišaiškino sąvokos „pataria“ reikšmės konkrečioje Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje. Ir tai, manoma, yra minėto Konstitucinio Teismo nutarimo argumentacijos trūkumas. Todėl šiame kontekste būtų galima sutikti su Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarime išsakytais tokiais argumentais, kad:

pirma, tuo atveju, kai į specialią teisėjų instituciją Respublikos Prezidentas kreipiasi patarimo dėl teisėjo paskyrimo, paaukštinimo ar perkėlimo, o speciali teisėjų institucija pataria asmenį paskirti teisėju, paaukštinti teisėją ar jį perkelti, toks patarimas Respublikos Prezidento nesaisto;

antra, tuo atveju, kai į specialią teisėjų instituciją Respublikos Prezidentas kreipiasi patarimo dėl anksčiau nurodytų atvejų, o speciali teisėjų institucija arba pataria Respublikos Prezidentui to nedaryti, arba atsako, jog nepataria Respublikos Prezidentui to daryti, Respublikos Prezidentas tokiu atveju negali to asmens paskirti teisėju, paaukštinti teisėją ar jį perkelti (taip pat negali teikti kandidatūros Seimui, jeigu klausimas yra dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo arba Lietuvos apeliacinio teismo teisėjo);

trečia, tuo atveju, kai į specialią teisėjų instituciją Respublikos Prezidentas kreipiasi patarimo atleisti teisėją iš pareigų, o speciali teisėjų institucija tokio patarimo neduoda, tai Respublikos Prezidentas, negavęs tokio patarimo, negali atleisti teisėjo iš pareigų (taip pat negali teikti jo Seimui atleisti iš pareigų, jeigu atleidžiamas teisėjas yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjas, o jeigu atleidžiamas teisėjas yra Lietuvos apeliacinio teismo teisėjas, tai negali prašyti Seimo pritarimo jį atleisti iš pareigų).

Tačiau negalima sutikti su Konstitucinio Teismo argumentu, kad tais atvejais, kai į specialią teisėjų instituciją Respublikos Prezidentas kreipiasi patarimo dėl teisėjo atleidimo iš pareigų, o speciali teisėjų institucija Respublikos Prezidentui pataria tokį teisėją atleisti, tai Respublikos Prezidentas, gavęs tokį specialios teisėjų institucijos patarimą, privalo atleisti atitinkamą teisėją iš pareigų (taip pat privalo teikti jį Seimui atleisti iš pareigų, jeigu atleidžiamas teisėjas yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjas, o jeigu atleidžiamas teisėjas yra Lietuvos apeliacinio teismo teisėjas, tai privalo prašyti Seimo pritarimo jį atleisti iš pareigų), jeigu tokius Respublikos Prezidento veiksmus nulemia specialios teisėjų institucijos duoto patarimo reikšmė, kurią išaiškino Konstitucinis Teismas. Manoma, kad Respublikos Prezidento privalėjimą atleisti atitinkamą teisėją iš pareigų (taip pat privalėjimą teikti teisėją Seimui, jeigu atleidžiamas iš pareigų yra aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjas) lemia jo pareiga paisyti Konstitucijos reikalavimų. Todėl jis privalo atleisti atitinkamą teisėją iš pareigų ar teikti jį Seimui esant nustatytiems atitinkamiems atleidimo pagrindams, kurių buvimą yra nustačiusi speciali teisėjų institucija, turinti prisiimti visą už tai atsakomybę.

Tad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies **aiškinimas** per valstybės valdžių padalijimo prizmę H. Šinkūnui į jo mokslinio straipsnio antrašte iškeltą mokslinį klausimą, ar speciali teisėjų institucija turėtų būti sudaroma vien tik iš teisėjų, **atsakyti labai aiškiai** – pagal Konstituciją ši institucija turėtų būti sudaroma vien tik iš teisėjų. Tačiau tuoj pat reikėtų pridėti dar vieną patikslinantį teiginį – šiai konstitucinei valstybės institucijai įgyvendinant savo tiesiogiai Konstitucijoje nustatytus įgaliojimus³. Būtent Konstitucijoje įtvirtinta valstybės valdžios institucijų struktūra lemia specifinį Respublikos Prezidento ir specialios teisėjų institucijos veikimo būdą, kuris nepaneigia sąvokos „pataria“ rekomendacinio krūvio. Todėl negalima sutikti su Konstitucinio Teismo argumentu, kad doktrininė nuostata, jog specialios teisėjų institucijos patarimas sukelia teisinius padarinius: jei nėra šios institucijos patarimo, Respublikos Prezidentas negali priimti sprendimo dėl teisėjo paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų, be kita ko, reiškia, kad specialios teisėjų institucijos patarimo negalima interpretuoti

leidžia
atsakyti
labai
aiškiai?

³ Atkreiptinas dėmesys, kad argumentas apima tik tuos specialios teisėjų institucijos įgaliojimus, kurie yra tiesiogiai įtvirtinti Konstitucijoje. Šiame straipsnyje nėra tiriami visi kiti specialios teisėjų institucijos įgaliojimai, kurie gali būti tiek susiję su jos konstituciniais įgaliojimais, tiek su jais ir nesuję.

kaip rekomendacijos Respublikos Prezidentui. Bet ar tai, kad specialios teisėjų institucijos patarimas suponuoja specialios teisėjų institucijos duodamo patarimo patvirtinimo reikšmę veikiant stabdžių ir atsvarų mechanizmui, reiškia, kad patarimas turėtų būti suprantamas tik kaip pritarimo sinonimas?

2.3. Ką apie specialią teisėjų instituciją pasako jos patarimo aktas formuluotėje „pataria speciali ... teisėjų institucija“

Anksčiau išdėstyta argumentacija, kuria iš esmės yra pritariama Konstitucinio Teismo formuojamai oficialiai konstitucinei doktrinai specialios teisėjų institucijos klausimu, nėra pretenduojama į absoliučią tiesą. Mokslinėje literatūroje galima rasti nuomonių, kad Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime sustiprino specialios teisėjų institucijos vaidmenį santykiuose su vykdomąja valdžia, konstatavęs, be kita ko, jog Respublikos Prezidentas negali paskirti ar atleisti teisėjo (ar kreiptis į Seimą), jei speciali teisėjų institucija tam „nepritarė“, taip žodį „pataria“ prilyginant žodžiui „pritaria“ (Vaičaitis, 2020, p. 20–21)⁴. V. A. Vaičiūčio vertinimu, būtų sunku rasti Konstitucija pagrįstą sąvokos „pataria“ gramatinės reikšmės pakeitimo pateisinimą. Mokslininkas argumentuoja, jeigu būtų norėta Konstitucijoje įtvirtinti nuostatą, jog Respublikos Prezidentas negali paskirti ar atleisti teisėjo be specialios teisėjų institucijos pritarimo, tai būtų buvę ir parašyta Konstitucijoje (Vaičaitis, 2020, p. 21). Tačiau išsamiau savo argumentų mokslininkas nepagrindžia. Straipsnyje nuspręsta eiti sudėtingesniu keliu ir šiame kontekste galima pripažinti, kad V. A. Vaičiūčio iškėlė labai svarbų sąvokų „patarti“ ir „pritarti“ sutapatinimo klausimą.

Atliktas tyrimas neleidžia teigti, kad Konstitucinis Teismas buvo tiesiogiai sutapatinęs sąvokas „patarti“ ir „pritarti“, laikydamas jas sinonimais, nors stabdžių ir atsvarų mechanizmo veikimo kontekste šios sąvokos gali būti sutapatintos. Tai, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nėra įrašytos sąvokos „pritaria“ greta „pataria“, kurioje būtų įtvirtinta formuluotė „pataria ir pritaria speciali ... teisėjų institucija“, leidžia svarstyti, kad patarimo ir pritarimo veiksmai turi būti skirtingi ir šia prasme specialios teisėjų institucijos patarimas negali būti laikomas pritarimo sinonimu, nes speciali teisėjų institucija turi veikti atitinkamu būdu priimdama patarimo sprendimą ir neturi veikti atitinkamu būdu, kurio iš jos reikalautų pritarimo sprendimo priėmimas. Analizuojant Konstitucijos tekste nustatytą teisėjų korpuso formavimo tvarką, galima matyti, kad formuojant Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų korpusą dalyvauja Respublikos Prezidentas, kuris kreipiasi į specialią teisėjų instituciją patarimo ir, gavęs šios institucijos patarimą, toliau kreipiasi į Seimą, kuriam yra numatyta pritarimo funkcija. Seimui pritarus dėl Respublikos Prezidento prašomo asmens, Respublikos Prezidentas priima dėl to sprendimą. Būtent Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų korpuso formavimo tvarka, pagal kurią Seimui yra nustatyti įgaliojimai atlikti pritarimo funkciją, o specialiai teisėjų institucijai – patarimo, neleidžia teigti, kad specialios teisėjų institucijos duodamas patarimas Respublikos Prezidentui gali būti suprantamas tik kaip pritarimo sinonimas. Tai reiškia, kad minėtos institucijos savo atliekamais veiksmais iš tiesų turi atlikti visai kitokius aktus kaip veiksmus. Skirtingai nei Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta sąvoka „patarti“, Konstitucijos 84 straipsnio 11 punkte ir 112 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta sąvoka „pritarti“ yra vartojama įvairiose konstitucinėse nuostatose. Atlikta šių konstitucinių nuostatų analizė ir sąvokos „pritarti“ vartojimo kontekstas Konstitucijos tekste leidžia teigti, jog: pirma, pritarimas yra siejamas su sprendimų priėmimu „už“, „prieš“ arba „susilaikau“ balsavimo principu dėl tam tikros propozicijos; antra, pritarimo funkcija yra siejama su Seimo, t. y. legislatyvos, veiksmais⁵; trečia,

⁴ Pažymėtina, kad L. Butkevičius, E. Kūris ir H. Šinkūnas argumentuoja, kad specialios teisėjų institucijos patarimas yra pritarimas (Butkevičius *et al.*, 2011, p. 162).

⁵ Išskyrus Konstitucijos 151 straipsnį, kur pritarimą turi duoti daugiau kaip pusė visų Lietuvos Respublikos piliečių, turinčių rinkimų teisę.

pritarimo funkcija yra siejama su ta valstybės valdžios institucija, kuri ją sudarančių narių skaičiumi gali būti vertinama kaip skaitlinga.

Jeigu specialios teisėjų institucijos duodamas patarimas Respublikos Prezidentui gali būti suprantamas tik kaip pritarimo sinonimas, išeity, kad speciali teisėjų institucija teturi veikti „už“, „prieš“ arba „susilaikau“ balsavimo principu dėl tam tikros propozicijos. Tai nėra būdingas veikimo metodas teisminei valdžiai apskritai. Teisminės valdžios apskritai veiklos principas yra argumentai ir motyvai, kurie neatsiejamai yra susiję su tam tikros nuomonės, pozicijos pareiškimu. Toks pat veiklos principas turėtų būti taikomas ir teisminės valdžios savivaldos institucijai, dalyvaujant formuojant teisėjų korpusą ir esančiai vien profesinio pobūdžio. Aplinkybė, jog specialiai teisėjų institucijai Konstitucijoje eksplicitiškai nėra numatyta pritarimo funkcija, leidžia teigti, kad: pirma, speciali teisėjų institucija savo veiksmais neturėtų veikti taip, kaip turi veikti Seimas; antra, speciali teisėjų institucija savo narių skaičiumi neturėtų būti skaitlinga. Todėl galima argumentuoti, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nėra įtvirtintos formuluotės „pataria ir pritaria speciali ... teisėjų institucija“. Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtinus implicitinę specialios teisėjų institucijos patvirtinimo reikšmę, nes Respublikos Prezidentas gali suformuoti teisėjų korpusą tik, kaip minėta, su specialios teisėjų institucijos patarimu, kuris turi būti su pozityviąja sankcija, eksplicitiškai nėra numatyta pritarimo funkcija. To eksplicitiškai nenumačius reiškia, kad būdas, kaip tas patarimas turi būti išreikštas visais teisėjų korpuso formavimo klausimais, turi būti suprantamas kaip būdingas būtent teisminei valdžiai apskritai. Kitaip tariant, nepaisant to, kad Respublikos Prezidentas gali suformuoti teisėjų korpusą tik turėdamas specialios teisėjų institucijos patarimą, kuris turi būti tik su pozityviąja sankcija, t. y. pritariant ar patvirtinant Respublikos Prezidento padarytą pasirinkimą, bet tas pritarimas ar patvirtinimas, kaip ir tas patarimas, kuriuo nėra išreiškiamas pritarimas ar patvirtinimas, turi būti duotas specialios teisėjų institucijos tik tokiu veikimo būdu, kuris yra būdingas teisminei valdžiai apskritai – motyvuotų sprendimų priėmimas.

Tai, kad specialios teisėjų institucijos duodami patarimai turi būti racionaliai argumentuoti su labai aiškiai išdėstytais motyvais, mano ir Konstitucinis Teismas, kuris 2006 m. gegužės 9 d. nutarime, be kita ko, yra pažymėjęs, kad specialios teisėjų institucijos patarimai Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą turi būti racionaliai argumentuoti; kad motyvai, dėl kurių patariama, turi būti aiškiai išdėstyti; kad šios institucijos patarimai turi būti pagrįsti vien nustatytais (išsiaiškintais) faktais; kad šios institucijos patarimai negali būti grindžiami prielaidomis, subjektyviosiomis specialios teisėjų institucijos narių nuostatomis ar nuomonėmis; kad kiekvienas specialios teisėjų institucijos narys turi aiškiai ir nedviprasmiškai pareikšti savo poziciją kiekvienu klausimu; kad šios institucijos darbas turi būti organizuojamas taip, kad dėl kiekvieno patarimo Respublikos Prezidentui būtų balsuojama posėdyje; kad pasibaigus balsavimui kiekvienas šios institucijos narys turi žinoti, kaip balsavo kiekvienas kitas jos narys. Tačiau šiuo atveju, atrodo, kad speciali teisėjų institucija turėtų patarimą išreikšti ne rašytine forma, nes tai yra teisminės valdžios veikimo būdas, bet žodine, o tai paprastai yra įstatymų leidžiamosios valdžios *modus operandi*. Be to, šiame Konstitucinio Teismo nutarime atskleistas specialios teisėjų institucijos sudarymo principas sudaro pagrindą teigti, kad ši institucija, Konstitucinio Teismo vertinimu, vis dėlto turėtų būti skaitlinga, nors tokios išvados neleidžia daryti Konstitucijos nuostatų analizė. Kita vertus, mokslinis objektyvumas taip pat reikalauja sąžiningai pripažinti, kad tokia Konstitucinio Teismo vizija yra labai racionali. Specialios teisėjų institucijos skaitlingumas ir „už“, „prieš“ arba „susilaikau“ balsavimo procedūra, kai kiekvienas specialios teisėjų institucijos narys „turi aiškiai ir nedviprasmiškai pareikšti savo poziciją kiekvienu klausimu“ (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas), leidžia apsisaugoti nuo vykdomosios valdžios potencijų veikti paskirus specialios teisėjų institucijos narius. Mat jeigu vykdomoji valdžia galėtų mėginti veikti ir galiausiai paveikti

tam tikrus specialios teisėjų institucijos narius, to ji negali padaryti dėl visų šios institucijos narių tuo atveju, jeigu instituciją sudarančių narių yra daug. Todėl skaitlingumas yra svarbus saugiklis apsisaugoti nuo vykdomosios valdžios veiksmų ir galimo poveikio institucijai, kuri dalyvauja formuojant teisėjų korpusą. Tačiau toks vykdomosios valdžios galimas poveikis gali būti įmanomas tik tuo atveju, jeigu vykdomajai valdžiai patarimus duodanti institucija būtų kita politinės valstybės valdžios institucija arba ne iš teisėjų daugumos sudaryta speciali teisėjų institucija, pagrindžiant tokiu būdu tai, kad patarimus vykdomajai valdžiai duodanti institucija būtų skaitlinga, kai kiekvienas jos narys „turi aiškiai ir nedviprasmiškai pareikšti savo poziciją kiekvienu klausimu“ (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas). Toks vykdomosios valdžios poveikis vien iš teisėjų sudarytai specialiai teisėjų institucijai negalimas pagal apibrėžimą, nes tada kyla klausimas, o kaip tokiu atveju šie teisėjai apskritai vykdo teisingumą Lietuvos Respublikos vardu.

Vadinasi, svarstant specialios teisėjų institucijos patarimo ir pritarimo klausimą galima teigti, kad specialios teisėjų institucijos duodamas patarimas Respublikos Prezidentui negali būti suprantamas kaip pritarimo sinonimas. Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje eksplicitiškai neįtvirtinta specialiai teisėjų institucijai pritarimo funkcija leidžia teigti, kad speciali teisėjų institucija, įgyvendindama Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytus įgaliojimus, turėtų veikti būtent teisminei valdžiai apskritai būdingu veikimo būdu ir tokiu būdu veikdama ji neturėtų būti skaitlinga.

Išvados

1. Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatyta speciali teisėjų institucija yra konstitucinė valstybės institucija, kuri dalyvauja formuojant teisėjų korpusą, duodama patarimą Respublikos Prezidentui, o ne pati priimdama sprendimą dėl teisėjų korpuso sudėties formuojant teisėjų korpusą. Kadangi speciali teisėjų institucija veikia tik Respublikos Prezidento iniciatyvos pagrindu, tai jos vaidmuo šiame procese yra pasyvus, tai savo ruožtu nelemia jos funkcinio silpnumo, ką galėtų implikuoti jos tiek pasyvus vaidmuo, tiek sąvoka „patarti“, įtvirtinta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje.
2. Straipsnyje atskleidus įvairias Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies formuluotės „pataria speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija“ aiškinimo alternatyvas, galima patvirtinti Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarime padarytą išvadą, kad speciali teisėjų institucija, įgyvendindama Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytus įgaliojimus, yra teisminės valdžios savivaldos institucija, kuri, kaip teisminės valdžios savivaldos institucija, turi būti formuojama vien profesiniu pagrindu. Respublikos Prezidentas gali formuoti teisėjų korpusą tik su specialios teisėjų institucijos patarimu. Šios *per se* rekomendacinį krūvį turinčios sąvokos „patarti“ vartojimas nereiškia, kad specialios teisėjų institucijos duodamas patarimas Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą yra rekomendacinio pobūdžio aktas, ir tai yra akivaizdu iš valdžių padalijimo doktrinos nuostatų. Šiuo aspektu Konstitucinis Teismas savo argumentacijoje 1999 m. gruodžio 21 d. ir 2006 m. gegužės 9 d. nutarimuose galėjo būti aiškesnis.
3. Straipsnyje atlikta Konstitucijos analizė leidžia teigti, kad specialios teisėjų institucijos duodamas patarimas Respublikos Prezidentui negali būti suprantamas tik kaip pritarimo sinonimas. Pagal veiksmo išraišką patarimas ir pritarimas yra visiškai skirtingi aktai. Pritarimo funkcija yra būdingas įstatymų leidžiamosios valdžios, kuri yra skaitlinga, *modus operandi*. Tai savo ruožtu leidžia teigti, kad speciali teisėjų institucija savo veikloje neturi veikti taip, kaip turi veikti įstatymų leidžiamoji valdžia, ir ji neturi būti skaitlinga. Kad to nenustatyta Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarime, galėtų būti šio nutarimo diskutuotinu aspektu.

4. Eksplisitinis specialiai teisėjų institucijai funkcijos „pritarti“ Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje neįtvirtinimas neturėtų reikšti, kad konstitucinėje nuostatoje nėra implicitinės specialios teisėjų institucijos patvirtinimo reikšmės, kurios reikalauja valdžių padalijimas. Respublikos Prezidentas, kaip vykdomosios valdžios subjektas, gali formuoti teisėjų korpusą tik su specialios teisėjų institucijos, kaip teisminės valdžios savivaldos institucijos, patarimu, o šis turi būti ne tik su pozityviaja sankcija, bet ir duodamas teisminei valdžiai būdingu veikimo būdu – priimant motyvuotus sprendimus.

Literatūra

Norminiai aktai

Nacionaliniai norminiai aktai

Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 33-1014.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymo pakeitimo įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 17-649.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymas (1994). *Valstybės žinios*, 46-851.

Specialioji literatūra

Bell, J. (2006). *Judiciaries within Europe: A Comparative Review*. Cambridge: Cambridge University Press.

Butkevičius, L.; Kūris, E. ir Šinkūnas, H. (2011). Teisėjų asmeninio nepriklausomumo garantijos. Iš: Abramavičius, A. et al. (2011). *Lietuvos teisinės institucijos: Vilniaus universiteto vadovėlis*. Vilnius: Registrų centras, 153–214.

Kosař, D. (2016). *Perils of Judicial Self-Governance in Transitional Societies*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kūris, E. (1998). Politinių klausimų jurisprudencija ir Konstitucinio Teismo *obiter dicta*: Lietuvos Respublikos Prezidento institucija pagal Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimą. *Politologija*, 1(11), 3–94.

Sinkevičius, V. (2020). *Teisėjų tarybos diskrecijos ribos*. Teisė.Pro [interaktyvus] (modifikuota 2020-10-28). Prieiga per internetą: <http://www.teise.pro/index.php/2020/10/28/v-sinkevicius-teiseju-tarybos-diskrecijos-ribos/> [žiūrėta 2021 m. balandžio 27 d.].

Šileikis, E. (2006). Aktyvistinė konstitucinė justicija kaip subtili diskrecija inspiruoti teisinius modelius. *Jurisprudencija*, 90(12), 51–60.

Šinkūnas, H. (2012). Ar speciali teisėjų institucija turėtų būti sudaroma vien tik iš teisėjų? Iš: Švedas, G. (vyr. moksl. red.) (2012). *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis*. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Alumni draugija, 201–211.

Šinkūnas, H. ir Driukas, A. (2020). Teisėjų tarybos sudėtis: reglamentavimo pokyčiai Lietuvoje 1994–2019 metais. *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Iuridica*, 93, 61–74, <https://doi.org/10.18778/0208-6069.93.04>

Vaičiaitis, V. A. (2020). Teisminės valdžios konstitucinė samprata Lietuvoje ir Lenkijoje. *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Iuridica*, 93, 5–24, <https://doi.org/10.18778/0208-6069.93.01>

Valančius, V. (2000). Teismo ir teisėjų nepriklausomumo, savarankiškumo ir savivaldos realizavimo problemos. *Jurisprudencija*, 17(9), 54–66.

Teismų praktika

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 51-1894.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 85-3094.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 109-3192.

Kiti šaltiniai

European Commission (2003). *Comprehensive monitoring report on Lithuania's progress towards accession 2002*. COM(2003) 675 final.

European Commission (2002). *Regular report on Lithuania's progress towards accession 2002*. COM(2002) 700 final.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo 1992 m. rugsėjo 17 d. vakarinio posėdžio Nr. 8 stenograma. *TAIS*, 251730.

Definition of the Lithuanian Judicial Council

Miranda Borusevičiūtė

(Vilnius University)

S u m m a r y

The paper analyzes the institution of judges—the Lithuanian Judicial Council referred to in Article 112(5) of the Constitution of the Republic of Lithuania. The paper attempts to define this institution by considering various alternatives of interpretation of the Constitution of the Republic of Lithuania and at the same time assessing the interpretation of this document made by the Constitutional Court of the Republic of Lithuania.

The paper determines the role of the Judicial Council in the relationship with the President of the Republic, who by the Constitution of the Republic of Lithuania is obliged to form the judicial corps with the advice of the Judicial Council, where the Judicial Council acts solely on the initiative of the President of the Republic. Since the Judicial Council acts solely on the initiative of the President of the Republic, its role in the process is passive, which in turn does not entail any functional weakness on its part, as might be implied by both its passive role and the concept of “advice” enshrined in Article 112(5) of the Constitution of the Republic of Lithuania.

The paper argues that the Judicial Council, in the exercise of the powers laid down in Article 112(5) of the Constitution of the Republic of Lithuania, is a self-governing body of the judiciary, which, as a self-governing body of the judiciary, must be formed on a purely professional basis. The President of the Republic may form the judicial corps only with the advice of the Judicial Council. The use of the concept “advice” in Article 112(5) of the Constitution of the Republic of Lithuania, which is recommendatory *per se*, does not allow to conclude that the advice given by the Judicial Council to the President of the Republic in the formation of the judiciary is only a recommendatory act, as the meaning of Article 112(5) of the Constitution of the Republic of Lithuania should be determined from the point of view of the separation of powers. Taking the separation of powers into consideration means that the Judicial Council needs to make an approval on the proposition made by the President of the Republic after careful deliberation process. However, the concept of “consent” is not expressly mentioned in Article 112(5) of the Constitution of the Republic of Lithuania raising the question if the “advice” and “consent” are synonymous concepts.

The analysis of the Constitution of the Republic of Lithuania carried out in the paper suggests that the concept “advice” in Article 112(5) of the Constitution of the Republic of Lithuania cannot be understood as synonymous with the concept of “consent”, which is used in various provisions of the Constitution of the Republic of Lithuania. The paper argues that the concepts “advice” and “consent” are completely different concepts and suggest completely different modes of action. The fact that the concept of “consent” is not expressly mentioned in Article 112(5) of the Constitution of the Republic of Lithuania but is mentioned in other constitutional provisions, and is used to describe the manner in which the Parliament should act, leads to the conclusion that the Judicial Council should not act in the process of forming the judicial corps in the same manner as a political institution such as the Parliament should act, and at the same time the Judicial Council should not be large in its number, which is the characteristic of a political institution such as the Parliament.

Lietuvos specialios teisėjų institucijos apibrėžimas

Miranda Borusevičiūtė

(Vilniaus universitetas)

S a n t r a u k a

Straipsnyje yra analizuojama Lietuvos Respublikos Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija. Mėginama šią instituciją apibrėžti, svarstant įvairias šio dokumento aiškinimo alternatyvas, kartu vertinant ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo atliktą šio dokumento aiškinimą.

Straipsnyje argumentuojama, kad specialios teisėjų institucijos vaidmuo formuojant teisėjų korpusą yra pasyvus, tačiau tai nereiškia jos funkcinio silpnumo, ką galėtų implikuoti jos tiek pasyvus vaidmuo, tiek sąvoka „pataria“. Atlikta analizė leidžia teigti, kad Respublikos Prezidentas formuoja teisėjų korpusą tik su specialios teisėjų institucijos, kuri šiam tikslui įgyvendinti ir turi būti formuojama vien tik iš teisėjų, patarimu. Tačiau tai, kad be specialios teisėjų institucijos patarimo negali būti formuojamas teisėjų korpusas, negali keisti sąvokos „pataria“ reikšmės suprantant ją kaip aktą, kuris yra ne rekomendacinio pobūdžio. Straipsnyje yra nustatoma, kad specialios teisėjų institucijos patarimas negali būti laikomas pritarimo sinonimu, nes Lietuvos Respublikos Konstitucijos tekste įtvirtintos sąvokos „patarti“ ir „pritarti“ reiškia visiškai skirtingus aktus. Tai savo ruožtu nepaneigia specialios teisėjų institucijos patvirtinimo funkcijos, nes

Respublikos Prezidentas teisėjų korpusą gali formuoti tik su specialios teisėjų institucijos patarimu. Straipsnyje nustatyta aplinkybė, kad specialios teisėjų institucijos patarimo aktas negali būti prilygintas pritarimo aktui, savo ruožtu reiškia, kad speciali teisėjų institucija savo veikloje neturi veikti taip, kaip turi veikti politinio pobūdžio institucija – Seimas, ir ji neturi būti skaitlinga.

Miranda Borusevičiūtė yra Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Viešosios teisės katedros doktorantė. Pagrindinės mokslinių interesų sritys – teisės teorija ir filosofija, kalbos filosofija, konstitucinė teisė, konstitucijos interpretavimo metodologija, teisėkūra, teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijos, teisėjų ir teismų nepriklausomumas.

Miranda Borusevičiūtė is a PhD student at the Department of Public Law, Faculty of Law, Vilnius University. M. Borusevičiūtė's main areas of scientific interests are legal theory, philosophy of law, philosophy of language, constitutional law, constitutional interpretation, legislation, self-governance of the judiciary, judicial independence.